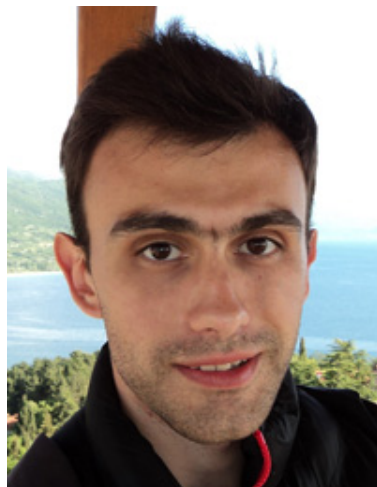

"HOUSTON, WE HAVE A PROBLEM!" ЮГОСЛАВСКАТА КОСМИЧЕСКА ПРОГРАМА – МЕЖДУ РЕАЛНОТО И МИСТИФИКАЦИЯТА

Явор Митов

На 9-ти януари 2012 г. в сайта за видеосподеляне YouTube беше качен трейлър на бъдещ филм със заглавие "Houston, We Have a Problem" (Yugoslavian space program).¹ Само за два дни трейлърът бе гледан от над 200 хиляди души², като до момента гледалите го са 1,186,679³. За много кратко време в интернет пространството се появиха доста дискусии, водени в различни форуми, блогове и интернет страници. Най-активни в дискусиите са балканските народи, и по специално живеещите в страните на бивша Югославия,

1 "Houston, we have a problem!" (Yugoslavian space program) trailer, <<http://www.youtube.com/watch?v=EfJiNPZ38kY>> (11.05.2013, 11:05)

2 Solash, R. Experts Unconvinced By Trailer Claiming Secret U.S.-Yugoslav Space Pact, <http://www.rferl.org/content/video_claims_secret_us-yugoslavia_space_pact/24456127.html> (11.05.2013, 11:07)

3 Статията е предадена за печат през септември 2013 г. Данните с посещенията на клипа в Youtube са актуализирани от редакцията на 1 август 2013 г. – Бел. ред.

както и пряко „засегнатите“ американци, които обзети от любопитство, искат да научат повече. Медиите също не подминаха този сензационен трейлър, като се появили десетки статии, които в общи линии съдържат еднаквата информация, извлечена от източника. Дори и българските медии Дарик⁴ и Труд⁵, не подминаха факта да отбележат югославската космическа програма, макар и филмът още да не е излязъл⁶. Еднаквостта на статиите в интернет се дължи и на нежеланието на авторите на филма да споделят каквато и да е друга информация, освен включената в трейлъра.

Така според този трейлър, който до момента остава „извор номер едно“ по темата, се споменава, че по времето на Студената война покоряването на космоса е въпрос на политика, технология и престиж. Юрий Гагарин (1934-1968) бил изпратен в космоса и САЩ трябвало да приемат срамното си поражение и триумфа на социализма. Но е малко известно, че социалистическа Югославия била третият играч в космическата надпревара, която е развила собствена секретна космическа програма. Югославяните направили бързо космическо развитие, базирано върху изгубените дневници на югославския космически пионер Херман Поточник „Нордунг“ (1892-1929). Неговата книга „Проблеми на космическото пътуване – ракетният двигател“ издадена през 1929 г. е служила като вдъхновение за проучванията на Вернер фон Браун (1912-1977), бивш нацист, а по-късно главният мозък на американската космическа

4 Тито пратил САЩ на Луната?, <http://dariknews.bg/view_article.php?article_id=842182> (11.05.2013, 11:13)

5 Тито бил пратил янките на Луната, <<http://www.trud.bg/Article.asp?ArticleId=1182590>> (11.05.2013, 12:21)

6 Филмът е трябвало да излезе през април 2014 г. Според Фейсбук профила му той все още не е заснет, но авторите твърдят, че са намерили финансиране и работят активно – вж. <<https://www.facebook.com/HoustonWeHaveAProblemTheMovie>> (01.08.2014, 18:45) – Бел. ред.

програма. Но са съществували и други непубликувани дневници на Поточник, криещи в себе си нови и брилянтни технически идеи. ЦРУ не успява да открие тези дневници, но през 1947 г. югославските специални части по заповед на президента Тито успяват. Техническите решения в тези дневници са в основата на Югославската космическа програма, която започнала през 1949 г. след конфликта на Тито със Сталин. През по-късната 1960 г. ЦРУ открива, че Югославия притежава вече готова космическа технология. Югославия тайно продала цялата си космическа програма на САЩ през март 1961 г. През май 1961 г. американският президент Джон Кенеди обявява, че САЩ са „избрани“ да отидат на Луната. С щедро американско финансово подпомагане Югославия започва бързо икономическо развитие. Тито изтъргувал живота си на партизански войник, като го заменил с луксозния начин на живот. Така със 2,5 милиарда долара Югославия отбелязва икономически растеж. Карайки кадилак, пиейки скъпо американско уиски, с американска подкрепа Тито получава огромна популярност по света.

Авторите на филма заявяват, че ще разкрият как Тито построява най-големия космически подземен център в Европа. Също така ще разкрият как американските ракети „Сатурн“ и модулът „Аполо“, в основната си част са създадени в Югославия и също как Тито и жена му Йованка, регулярно са посещавали и наблюдавали разработките на НАСА. Според авторите военната база „Обект 505“, намираща се на днешната хърватско-босненска граница, все още държи най-голямата национална секретна космическа програма. По време на Хърватската война (1991-1995) тя е частично унищожена и добре минирана. Но под нейната повърхност още можело да се видят недокоснатите остатъци на Югославската космическа програма. Авторите казват, че ще отидат там и ще открият тайната страна на космическата раса.

С това изречение завършва трейлърът. Филмът е режисиран и редактиран от Жига Вирц.⁷ Неговият брат Боштян Вирц извършва проучванията по архивите и пише сценария. Несъмнено трейлърът грабва зрителя и това е не само поради интересната и сензационна тема, но и от режисьорските умения на Жига Вирц, който е награждаван от Академията, като талантлив студент по режисура.⁸

Ил. 1. Режисьорът Жига Вирц в действие.

Повече от половината от мненията на зрителите са, че нямат търпение да видят филма, който обаче така и не излиза. Неговото появяване в края на 2012 г., беше отложено за пролетта на 2013 г. На страницата във Фейсбук, която авторите са направили за филма, се появи информация, че вероятно той ще излезе към 2013-2014 г.⁹ Това плюс коментарите на авторите, че едва сега са се задълбали в нещата и имат много работа¹⁰ не оставя друг избор на феновете, освен техните дискусии помежду им. Един фен скептик например пише, че Югославия през 1961 г. не може да създаде „един свестен комбайн“.¹¹ Проблемът е, че феновете

7 Ziga Virc, <<http://www.imdb.com/name/nm4069208/>> (11.05.2013, 14:32)

8 Foreign Finalists Selected for 2010 Student Academy Awards, <<http://www.oscars.org/press/pressreleases/2010/20100506.html>> (11.05.2013, 14:37)

9 Houston, we have a problem, <<http://www.facebook.com/HoustonWeHaveAProblemTheMovie>> (11.05.2013, 14:38)

10 Žiga Virc gost "Dnevnik3" o svom filmu (Houston, we have a problem!), <<http://www.youtube.com/watch?v=0yOfd8EC1UQ>> (11.05.2013, 11:32)

11 Solash, R. Experts Unconvinced By Trailer Claiming Secret U.S.-Yugoslav Space Pact, <http://www.rferl.org/content/video_claims_secret_us-yugoslavia_space_pact/24456127.html> (11.05.2013, 11:07)

не са специалисти по космическа история и техните мнения, много често са градени върху пристрастия или политически убеждения. По-големият проблем е, че и голяма част от самите специалисти избягват да коментират този трейлър, или може би изчакват прожекцията на филма. Като авторитетно мнение може да се разгледа статията „Experts Unconvinced By Trailer Claiming Secret U.S. – Yugoslav Space Pact“ публикувана в „Radio Free Europe Radio Liberty“, където Ричард Солаш взема интервю по темата с главния историк на НАСА Бил Бери.¹² Друга статия по темата е написал Роджър Лауниус, който е уредник в отдела за Космическа история към Националния въздушен и космически музей Смитсоуиън в САЩ.¹³ И докато Бил Бери, поддържащ американската гледна точка тотално не се съгласява с трейлъра на филма, то Роджър Лауниус макар и да се съгласява с мнението на Бери, не избързва, като казва, че най-добре е да се изгледа филмът и тогава да се говори.

Липсата на други критични мнения по въпроса прави наложително преглеждането на информацията от трейлъра и нейната съпоставка с историческите събития. На първо време проблематичен се явява въпросът защо югославската космическа програма е била секретна? В самия трейлър се говори, че покоряването на космоса е въпрос на престиж. В такъв случай не е логично Тито

12 Solash, R. Experts Unconvinced By Trailer Claiming Secret U.S.-Yugoslav Space Pact, <http://www.rferl.org/content/video_claims_secret_us-yugoslavia_space_pact/24456127.html> (11.05.2013, 11:07)

13 Launius, R. What do you Make of the "Houston, we have a problem" Film Claiming that a Secret Yugoslavian Space Program was the Source of American Success in the Space Race?, <<http://blog.nasm.si.edu/space/what-do-you-make-of-the-houston-we-have-a-problem-film-claiming-that-a-secret-yugoslavian-space-program-was-the-source-of-american-success-in-the-space-race/>> (11.05.2013, 15:21)

да крие такава престижно дело като космонавтиката. Тя би укрепила неговия авторитет както по света, така и в страната му.

Друг проблем се явяват неизвестните дневници на безспорно големия космически изследовател Херман Поточник. Той е роден през 1892 г. в Пула, тогава намиращ се в Австро-Унгария.¹⁴ Баща му е генерал от Австро-унгарската армия. Семейството на Поточник произлиза от Долна Щирия, днешна Словения. Това е интересен факт, ако се вземе предвид, че и авторите на филма са словенци. Така югославското велико технологическо дело произлиза от Словения. Бащата на Херман умира, докато той е още малък. Двамата му братя стават също офицери като баща си. Самият той учи във военни училища, като през 1910-1913 г. следва в техническата академия в Модлинг. Участва в Първата световна война. Страда от хронични заболявания. Премества се в Техническия университет във Виена, където е докторант и специализира ракетна наука и космически технологии.¹⁵

Многобройните изследвания, които той прави, биват обобщени и публикувани в Берлин в края на 1928 – началото на 1929 г. в неговата книга на немски език „Das Problem der Befahrung des Weltraums – der Raketen-Motor“. Във 188-те страници и 100-те илюстрации, изработени от самия автор, Поточник излага иновативни и напреднали за времето си технологии. Още същата година части от книгата са преведени в американското списание „Science Wonder Stories“.¹⁶ А през 1935 г. тя е преведена на руски език под заглавието „Проблема путешествия в мировом пространстве“.¹⁷ Едва издал

14 Potočnik Noordung, H. Problem vožnje po vesolju: raketni motor, Ljubljana, 2010, p. 9.

15 Ibidem.

16 Ibidem, p. 12.

17 Ibidem.

книгата си, няколко месеца след това болнавият млад изследовател умира от пневмония на 36 години. Тук се явява и проблемът, който е изтъкнат от Бил Бери, че самата книга на автора се явява обобщаваща трудовете му и включва най-важните му достижения до този момент.¹⁸ Фактът, че авторът умира скоро след това, намалява вероятността той да е оставил други дневници или чертежи с такава огромно за космонавтиката значение.

Самата книга наистина впечатлява света със своите теории и изчисления, направени от Поточник и има сведения, че тя е била желана от големи специалисти като Вернер фон Браун и Сергей Корольов.¹⁹ Идеята на автора за разполагането в орбита на сателити, които да излъчват телекомуникационни сигнали, е доразвита от Артър Кларк през 1945 г. в статията му „Extra-Terrestrial Relays — Can Rocket Stations Give World-wide Radio Coverage?“²⁰ Въпреки това „другите“ останали чертежи трудно биха били актуални към 1960 г. и особено когато става въпрос за космически технологии, които заедно с електрониката се развиват с много голяма скорост. Още повече ако се разгледа внимателно книгата на Поточник, ще се види, че в нея той се занимава главно с физически закони и изчисления на орбити, теоретични въпроси, което е важно за космонавтиката, но никъде няма реални технически планове за ракетни технологии, особено за модула „Аполо“, който представлява много сложна технологична конструкция.

Друг много интересен момент в трейлъра е откритието ЦРУ през 1960 г., че Югославия има готова космическа

18 Richard Solash. Experts Unconvinced By Trailer Claiming Secret U.S.-Yugoslav Space Pact, <http://www.rferl.org/content/video_claims_secret_us-yugoslavia_space_pact/24456127.html> (11.05.2013, 11:07)

19 Potočnik Noordung, H. Problem vožnje, p. 14.

20 Clarke, A. Extra-Terrestrial Relays — Can Rocket Stations Give World-wide Radio Coverage? – Wireless world, October 1945.

технология. Това сведение е подкрепено със снимков материал, като е показана заглавната страница на интересен документ от американското разузнаване.²¹ При подробното разглеждане на този документ впечатление прави долната част на страницата, където пише: „HEADQUARTERS – Air Materiel“. Между тях е изобразена емблема с надпис „AMC; INTELLIGENCE DEPARTMENT“. Въз основа на тези два надписа се вижда, че документът, който според трейлъра е от 1960 г., не е на ЦРУ, а е на Air force Materiel Command на U.S. Air Force. Тъй като днешната абривиетюра на командването е AFLC (Air Force Logistics Command), при направената справка се установи, че през 1961 г. името AMC се трансформира в AFLC. Тоест възможно е документът да е от 1960 г. Но той не е на ЦРУ. По-интересно е заглавието на документа: „SPACEFLIGHT CARGO FROM YUGOSLAVIA SHIPMENT LOGISTICS“, с кодово име 1182/S и регистрационен номер 180273. Потърсих въпросния документ в интернет²² и не успях да го открия, нито пък да намеря друг подобен на него за сравнение. Липсват надписи за засекретяване на документа или за неговото разсекретяване – с каквито са изпълнени документите на ЦРУ. Самият израз „SPACEFLIGHT CARGO“ може да означава космическо-полетен товар, но той има много по-широк смисъл. Под този израз може да бъде означена някоя по-малка технология или стока и не може със сигурност да се твърди, че това е несъмнено космически

21 "Houston, we have a problem!" (Yugoslavian space program) trailer, <<http://www.youtube.com/watch?v=EfJiNPZ38kY>> 1:28 (11.05.2013, 11:05)

22 Потърсих документа в сайтовете: <<http://wikileaks.org/>> (10.05.2013, 14:00), <www.archive.org> (10.05.2013, 14:20), The national security archive George Washington University <<http://www.gwu.edu/~nsarchiv/>> (10.05.2013, 15:00), Central Intelligence Agency – Library: <<https://www.cia.gov/library/index.html>> (10.05.2013, 15:33), Air Force Materiel Command – Library <<http://www.afmc.af.mil/library/index.asp>> (10.05.2013, 16:05)

кораб. А също и фактът, че той е „от югославската морска логистика“, не означава автоматично, че страната разработва космически технологии. Разлистването на този документ би разрешило проблема.

В трейлъра бива показана и интересна изрезка от вестник със заглавие: „Югославски „астронавти“²³, като думичката астронавти е дадена в кавички, като че ли авторът на рубриката е искал да се застрахова. Текстът под снимката, докдето се чете на трейлъра, гласи: „Във фоторепортажа на Еде Мершиняка може да се види ежедневиият живот в подземния град, който има и аеродрум.“ Несъмнено тук става въпрос за „Обект 505“, който както по-нататък ще се види, представлява масивно военно летище с логистичен център и радарна станция, вкопано под планина. В очите на човек, който не се занимава с авиация, въпросните хора на снимката от статията могат да бъдат приети като астронавти. Но на снимката напълно ясно се вижда, че това всъщност са пилоти на изстребители МиГ-21, с пилотски шлемове и противопретоварващи костюми.²⁴ Точно такива изстребители са базирани в „Обект 505“. Т. е. снимката е неуместно използвана от братя Вирц, а авторът на статията вероятно има хумористично усещане за масивните шлемове на МиГ-21, заменени от по-леките и по-модерните шлемове при МиГ-29.

Твърдението, че през март 1961 г. Югославия продава космическата си програма на САЩ за 2,5 милиарда долара, липсва в историческите материали по програмата „Аполо“ или в други американски космически програми. Бил Бери се противопоставя на това твърдение, като подчертава, че в разсекретения материал по решението

23 "Houston, we have a problem!" (Yugoslavian space program) trailer, <<http://www.youtube.com/watch?v=EfJiNPZ38kY>> 1:18 (11.05.2013, 11:05)

24 За справка виж <<http://www.russianstore.net/Data/flightequip.html>> (11.05.2013, 16:40)

на Кенеди за изпращане на човек на Луната, никъде не се дори и намеква за използването на чужда технология.²⁵ Реално новоизбраният американски президент Джон Кенеди на 25-ти май 1961 г. предлага пред Конгреса на САЩ да бъде изпратен човек на Луната. Според авторите на филма това е, защото два месеца по-рано САЩ получават уникалните югославски технологии за ракетите Сатурн и лунния модул „Аполо“. Известно е, че преди избирането му за президент през ноември 1960 г., Джон Кенеди обещава в предизборната си кампания американското превъзходство над СССР в областта на космонавтиката и когато е избран, той съвсем логично пристъпва към осъществяване на своите идеи.²⁶ За създаването на лунния модул през 1962 г. е обявен конкурс, в който участват 11 американски компании. Конкурсът е спечелен от корпорация „Груман“, която се заема с разработването и изпитанията на лунарния модул. Тестовите продължават почти до 1969 г., като първият Лунен модул е изпитан през 1968 г.²⁷ Това не подкрепя сведенията на братя Вирц, че Аполо е бил основно създаден в Югославия. Ако той към 1961 г. е бил основно създаден, то кацането на Луната би се осъществило доста по-рано. Големият брой на тестовите площадки, които се създават в САЩ, както и големите средства, които се изразходват за програмата, говорят за друго.

В края на трейлъра авторите показват и самото място,

25 Solash, R. Experts Unconvinced By Trailer Claiming Secret U.S.-Yugoslav Space Pact, <http://www.rferl.org/content/video_claims_secret_us-yugoslavia_space_pact/24456127.html> (11.05.2013, 11:07)

26 Launius, R. H. McCurdy. Spaceflight and the Myth of Presidential Leadership, University of Illinois Press, 1997, pp. 52-53.

27 In Space: Northrop Grumman's Vital Role in Apollo Mission Success, <<http://www.northropgrumman.com/AboutUs/OurHeritage/Pages/Inspace.aspx>> (11.05.2013, 15:43)

където е създадена и се е развивала Югославската космическа програма. Т. нар. база „Обект 505“, за други е известна като авиобаза „Желява“, наистина представлява един от най-внушителните военни обекти, правени в Европа. Със своята монументалност тя впечатлява. Интересен е фактът, че самата база е вградена в планината Плешевица с височина 1650 метра. Извън планината се виждат само пистите за излитане на военните самолети. На върха е разположен огромен радар. Базата се намира на днешната босненско-хърватска граница, която преминава по билото на планината. На близо се намира селището Бихач.²⁸

Ил.2. Част от изоставената База край Босненско-Хърватската граница. Източник: <http://astrobio.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=724:2012-02-11-11-24-31&catid=37:2009-12-20-12-14-46&Itemid=57> (01.08.2014, 16:49)

По време на войната в Югославия през 1992 г. базата е завзета от сръбски войски, които решават да не оставят такава мощна инфраструктура в ръцете на врага. Затова с камиони са докарани 58 тона експлозиви и на 16 май в 5:30 минути сутринта базата е взривена. Взривени са пистите, които са минирани на разстояние през 50 метра.²⁹ Взривове са разположени и във вътрешната част, от отворите на която местните жители наблюдавали да излиза дим в продължение на две седмици. Територията около базата и днес е силно минирана и представлява опасност за хората там. Въпреки това десетки ентузиастични и изследователи

28 Вж. Google Earth, Coordinates: 44°49'54.30"N 15°45'12.00"E

29 Радмила Тонкович. Интервю с инж. Драгослав Сobotка, <<http://www.mycity-military.com/Ostalo-3/Enigma-JNA-Podzemni-Aerodrom-Zeljjava.html>> (11.05.2013, 16:40)

нарушават предупрежденията и ограниченията, влизайки в обгорените и разрушени от времето галерии на подземното здание. Голямата секретност, която базата получава, нейната монументалност, бързите действия на сърбите да я унищожат и минирането ѝ придават известна доза мистериозност, като около нея започват да се въртят легенди. В YouTube е качено видео, където може да се види нейната вътрешност преди взривяването ѝ.³⁰ Сега има много специализирани сайтове и форуми само за тази база, където запалени проучватели споделят снимков и видеоматериал от руините. Красноречиви са думите на един неин „посетител“, след унищожението ѝ, които добре показват настроенятия на хората: „Neverovatno je bilo poći kroz te ogromne tunele koji su iznutra bili bukvalno "prelakirani" nekom sjajnom farbom tako da imate osećaj da se nalazite u nekom naučno-fantastičnom filmu... zaista neopisivo. To mi je bio prvi i poslednji put da uđem u taj objekat.“³¹

Що се отнася за историческите сведения за Желява, като най-добър извор, който се преповтаря от другите автори, е интервюто на проф. Радмила Тонкович с главния архитект на подземния авиационен комплекс „Желява“ инж. Драгослав Сobotка, публикувано в сп. „Авиомагазин“.³² Според Сobotка идеята за създаване на подземен авиационен комплекс датира от 1954 г., когато той като част от югославска военна делегация посещава Швеция, където биват запознати с такъв тип подземни бази, които са по-защитени при ядрена война. Така още на следващата 1955 г. се решава да се

30 Aerodrom Željava 03-Nekad (unutar Plješevice)1, <<http://www.youtube.com/watch?v=X455wiHCCac>> (11.05.2013, 11:22)

31 Радмила Тонкович. Интервю с инж. Драгослав Сobotка, <http://www.mycity-military.com/Ostalo-3/Enigma-JNA-Podzemni-Aerodrom-Zeljava.html> (11.05.2013, 16:40)

32 Тук се ползва статията по публикацията ѝ в : <<http://www.mycity-military.com/Ostalo-3/Enigma-JNA-Podzemni-Aerodrom-Zeljava.html>> (11.05.2013, 16:40)

създаде подземна авиобаза край Бихач. Базата трябва да разполага с две до три ескадрили изстребители, логистика за тяхната безпроблемна поддръжка – муниции, горива, собствен извор за вода, канализация и собствено електрозахранване. Изстребителите трябва да са прехващачи, а за тяхна подкрепа да се създаде мощна радиолокационна станция заедно с метеорологична функция. Така в планината Плешевица се построява огромният обект с неговите галерии, които побират 58 изстребителя МиГ-21 (различни модификации). Създадени са четири портала, през които излизат изстребителите. Излизането от портала става само когато изстребителят ще излита, през останалото време той е вътре в галериите. Създадени са и две резервни дизелови електрически централи с обща мощност 1625 kVA. Предвижда се съоръжението да може да издържи и да функционира безпроблемно 30 дни при пълна автономия. По други данни на върха на планината са инсталирани модерни британски радары S-613, със среден обхват на засичане 400 км, които са сканирали въздушното пространство на Италия, Австрия и част от територията на Унгария.³³ С арматурно подсиления бетон се е предвиждало базата да издържи на директен ядрен удар с мощност 20 кТ. За създаването на целия този бастион по неофициални данни се счита, че са изразходвани 6 милиарда долара. Много скъпа вероятно е била и неговата издръжка. Според разказите на пилотите е било въпрос на престиж да служат в Желява, и само най-добрите са избирани за там. Високото ниво на секретност се е спазвало от всички служители.

Според инж. Сobotка самата монументална база е строена от 1955 г. до 1968 г. Инженерът изрично отбелязва, че 1968 е годината, в която базата е била отворена и пусната в действие. Това сведение се разминава с твърдението на братя Вирц, че там е

33 Пак там.

разработвана от 1949 г. югославската космическа програма. По това време „Обект 505“ го е нямало, а когато през 1968 г. е открит според авторите, Югославия вече трябва отдавна да е продала своята космическа програма на САЩ. Драгослав Сobotка не споменава нищо за съществуването или изграждането на космически технологии в базата. Днес изследователите любители с помощта на картографски методи са изготвили точни планове на тунелите в базата, които показват нейната авиационна предназначеноост.

В края на трейлъра филмът е характеризирани от авторите сикатодокументална драма (docudrama). Според тълковния речник документална драма е телевизионна или филмова драматизация на събития, базирани върху факти.³⁴ Но до каква степен тези събития могат да бъдат драматизирани и художествено украсявани, никой не казва. Вероятно най-правилният подход би бил да се потърси мнението на самия Жига Вирц, който в интервю на Грегор Булц споменава какво разбират авторите под документална драма: „Документална драма означава филм, който ще бъде базиран на станали събития и архивни документи, но ние може да не открием документ или доказателство за някои части и затова ще трябва да го драматизираме.“³⁵ Веднага след това той допълва: „Точно сега можем да кажем, че 90 % от фактите са потвърдени.“

На въпрос на водещия в интервю от телевизионното шоу „Дневник 3“, който пита Жига Вирц има ли конкретни доказателства за тези заключения, той отговаря, че продължава усиленото намиране на все по-нови доказателства.³⁶ Този модел на отговор Вирц запазва и

34 Docudrama, <<http://dictionary.reference.com/browse/docudrama?s=t>> (11.05.2013, 16:42)

35 Bulc, Gr. Houston, do we have a hoax?, <<http://bturn.com/5434/houston-do-we-have-a-hoax>> (11.05.2013, 15:12)

36 Žiga Virč gost "Dnevnik3" o svom filmu (Houston, we have

в другите си интервюта.³⁷ Ричард Солаш заявява, че е в полза на авторите да не споделят никаква информация за филма, защото така те ще получат по-голям зрителски интерес, а и съответно повече продажби.³⁸

В друго интервю Вирц отбелязва, че трейлъра е пуснат наистина рано с експериментална цел, въпреки че и половината от работата по филма не е свършена. Това е направено, за да се види дали има интерес сред хората. Сега, като виждал този ентусиазъм, той щял да се стреми да открие търсените доказателства, а където ги няма, да приложи елемент на фантастика, само и само хората да останат доволни.³⁹

Така бъдещият филм ще комбинира исторически факти с фантастика, използвайки стила документална драма. От историческа гледна точка той не съвпада с хода на историческите събития. Но несъмнено професионализмът на Вирц в режисурата на филми ще го направи интересен. Вероятно е да се предположи, че данните ще се представят по такъв начин, по който да не влизат в конфликт с общите познания на среднестатистическия зрител по история. Още Бил Бери отбелязва, че Вирц е събрал различни световни събития, като ги е свързал във взаимна строгоопределена последователност. Това не значи, че те са се случили непременно в тази последователност.⁴⁰ По-важното е,

a problem!), <<http://www.youtube.com/watch?v=0yOfd8EC1UQ>> (11.05.2013, 11:32)

37 Вж. например, Bulc, Gr. Houston, do we have a hoax?, <<http://bturn.com/5434/houston-do-we-have-a-hoax>> (11.05.2013, 15:12)

38 Solash, R. Experts Unconvinced By Trailer Claiming Secret U.S.-Yugoslav Space Pact, <http://www.rferl.org/content/video_claims_secret_us-yugoslavia_space_pact/24456127.html> (11.05.2013, 11:07)

39 Bulc, Gr. Houston, do we have a hoax?, <<http://bturn.com/5434/houston-do-we-have-a-hoax>> (11.05.2013, 15:12)

40 Solash, R. Experts Unconvinced By Trailer Claiming Secret

че на зрителя ще му се даде възможността да избира между реалното и мистификацията. А какво ще избере той?

they seem to contain basically the same information as the trailer. The similarity among these articles might however also be due to the unwillingness of the filmmakers to share any information other than that which was already given in the trailer.

The film will combine historical facts with fiction by using documentary-style drama. From a historical point of view it does not accurately portray real events. Most likely the facts will be portrayed in such a way as to not to conflict with the common history knowledge of the viewer. More importantly, the viewer must make up his or her own mind on what is real and what is mystification. Yavor Mitov, the author of this historical analysis of the film asks: What will after all the viewer choose?

"HOUSTON, WE HAVE A PROBLEM!" THE JUGOSLAV SPACE PROGRAM – BETWEEN REALITY AND MYSTIFICATION

Yavor Mitov

On 09.01.2012 a trailer for an upcoming movie entitled "Houston, We Have a Problem" (Yugoslavian space program) was uploaded on YouTube. In only two days the trailer was watched over 200,000 times, a number that has already gone up to 1,186,679. On the internet rather quickly appeared quite a few discussions in various forums, blogs and websites. Most active in these discussions are the Balkan nations, and in particular those living in the countries of the former Yugoslavia, as well as the directly "affected" Americans who out of curiosity are willing to learn more. The media has also noticed this thrilling trailer. There have appeared dozens of articles on the internet but

---

U.S.-Yugoslav Space Pact, <http://www.rferl.org/content/video_claims_secret_us-yugoslavia_space_pact/24456127.html> (11.05.2013, 11:07)